

Popis řešení projektu v roce 2007

Cílem výzkumu Centra je komplexní analýza zdrojů a výsledků konkurenční schopnosti ČR a identifikace souvisejících hospodářsko-politických implikací pro podporu úspěšného přechodu na znalostně založenou ekonomiku. Postup řešení je stanoven projektem a je strukturován do čtyř komponent, které pokrývají klíčové oblasti zkoumané problematiky, a to (1) růstová výkonnost a stabilita, (2) institucionální kvalita, (3) inovační výkonnost a (4) kvalita lidských zdrojů. Řešení probíhá na třech pracovištích: Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity (ESF) a Centrum ekonomických studií při GF VŠEM, o.p.s. (CES) se zaměřily na první tři komponenty, Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání při NVF, o.p.s. (NOZV) na čtvrtou komponentu. Na počátku roku 2005 bylo v souladu s projektem provedeno a upřesněno věcné a metodické zaměření výzkumných aktivit jednotlivých pracovišť, což bylo i následně smluvně potvrzeno. V souladu s touto dohodou se realizovaly dosavadní výzkumné aktivity (2005–2007). V roce 2007 byly výzkumné aktivity soustředěny na jednotlivých pracovištích Centra do následujících oblastí:

PRACOVIŠTĚ ESF:

Stěžejní výzkumná aktivita na tomto pracovišti směřovala na přípravu analyticko metodologické publikace **Faktory konkurenceschopnosti (mezinárodní komparace zemí V/4)** s důrazem na makroekonomické aspekty konkurenceschopnosti a dále na studii **Konkurenční schopnost podniků**. Obě publikace byly realizovány jak v knižní, tak i v elektronické (web stránky a CD-ROM) podobě. Knižní podoby byly distribuovány na klíčové instituce v oblasti ekonomické, podnikatelské, správní, dále na výzkumné instituce, vysoké školy apod. Jejich elektronická podoba je k dispozici na webových stránkách Centra. Práce na uvedených studiích (publikacích) probíhaly ve dvou fázích.

Jednak cestou oponovaných statí working paperů - pracoviště realizovalo řadu diskusních skupin a seminářů k jednotlivým dílčím výzkumným zprávám a dalším statím, a to za účasti vnějších expertů. Další dílčí výstupy výzkumu jsou uvedeny v seznamu publikací. Z hlediska věcného se výzkumné aktivity soustředily na tyto základní charakteristiky:

- komparace **determinant institucionální kvality** české ekonomiky s dalšími zeměmi V/4. K této komparaci byla využita vytvořená metodika v minulých dvou letech. Základní analýzy byly provedeny ve formě working paperů. Analyzovány byly: Regulace a deregulace na mikroekonomických trzích, Vliv politické sféry na konkurenceschopnost, Demografický vývoj a jeho determinanty, Příliv zahraničních investic a jeho determinanty, Vliv fiskální politiky na ekonomický růst, Regulace na trhu výrobních faktorů, Zahraniční obchod a jeho determinanty, Korupce a její vliv na konkurenceschopnost, Sociální politika a její vliv na nabídku práce, Migrace obyvatelstva a její vliv na nabídku práce, Burza a kapitálové trhy, Struktura ekonomiky a strukturální politika, Monetární determinanty konkurenceschopnosti, Intenzita hospodářské soutěže;
- vytvoření a **odhad dynamického stochastického modelu všeobecné rovnováhy** pro jednotlivé ekonomiky V/4 a ekonomiku Eurozóny. Jednalo se o monetární „cash-in-advance“ (CIA) model důsledně odvozený na mikroekonomických teoretických základech;
- zjištění hlavních **determinantů ekonomického růstu** států Visegrádské čtyřky. Růst SPF (souhrnné produktivity faktorů) byl kvantifikován pomocí duálního přístupu k růstovému účetnictví;
- analýza makroekonomických dat vybraných ekonomických veličin (**mezery výstupu**, hrubého domácího produktu a jeho růstu) zemí V/4. Byla shromážděna dostupná data

jednotlivých ekonomik, na kterých byly kvantitativně zpracovány analýzy míry jejich nejistoty;

- realizace studie o *inovačním potenciálu krajů ČR* (interpretovaného z pohledu konkurenceschopnosti) „Konkurenceschopnost regionů a možnosti jejího hodnocení“. V této souvislosti byly analyzovány vybrané komponenty ovlivňující ekonomickou výkonnost regionů;
- dokončení *hodnocení inovačních profilů regionů* jako výchozího analytického podkladu pro identifikaci pozitivních a negativních faktorů ovlivňujících rozvoj a šíření inovací na regionální úrovni. Byla zpracována analytická část zaměřená na inovační infrastrukturu regionů, zejména vědecko-technické a technologické parky a podnikatelské inkubátory. V této souvislosti byla významná pozornost věnována úloze odpovídajících institucí z pohledu tvorby a transferu inovací a dále hodnocení jejich úspěšnosti (zpracován návrh hodnotících kritérií);
- příprava *empirického šetření konkurenceschopnosti podniků* (metodika šetření, konečná verze dotazníku a manuál pro práci tazatelů). Šetření bylo zaměřeno na střední a velké podniky v odvětvových segmentech C až K OKEČ, s právní formou a.s. a s.r.o. Z celkového počtu cca 7500 podniků tvořících základní soubor, bylo dle kvótního výběru osloveno 1500 podniků. Byly připraveny databáze finančních údajů z účetních závěrek analyzovaných podniků. Byla získána data ze 432 podniků, které byly do empirického šetření zahrnuty.

Druhou fází pak byla vlastní příprava a vydání výše uvedených monografií (Faktory konkurenceschopnosti, Konkurenční schopnost podniků).

- **Faktory konkurenceschopnosti (komparace zemí V/4)**

Komparační studie je rozdělena do tří základních částí, ve kterých je provedena základní analýza faktorů konkurenceschopnosti v komparaci ČR se zeměmi Vyšehradské čtyřky. V první části (*Faktory konkurenceschopnosti*) se zaměřujeme na problematiku faktorů konkurenceschopnosti národních ekonomik. Odpovídá se na takové otázky jako jsou například: Co je příčinou tohoto vývoje a jaké faktory determinují rozdíly jednotlivých zemí v tempech hospodářského růstu? Co může hospodářská politika udělat pro to, aby zvýšila tempo hospodářského růstu? Přístupů k analýze faktorů dlouhodobého ekonomického růstu je celá řada. V souladu s ekonomickou teorií komparační studie vychází z členění faktorů působících na ekonomický růst do tří skupin - podle toho, zda ovlivňují akumulaci lidského kapitálu, akumulaci fyzického kapitálu nebo celkovou produktivitu výrobních faktorů. Výchozím bodem je analýza situace na konci 80. let a následně je chronologicky zkoumán vývoj dané oblasti až do současnosti. Část druhá (*Růstová výkonnost a stabilita*) je věnována problémům růstové výkonnosti a stability ekonomik zemí Visegrádské čtyřky s důrazem na odlišnosti jejich vývoje a na identifikaci jejich příčin. Jsou zde shrnuty výsledky analýz nejistoty vybraných makroekonomických dat analyzovaných zemí. Pozornost je věnována monetárnímu makroekonomickému „cash-in-advance“ DSGE modelu. Model je odhadnut na reálných datech ekonomik zkoumaných zemí a Eurozóny pomocí Markov Chain Metropolis-Hastingsova algoritmu. Na základě výsledků odhadu parametrů je provedena jejich věcná ekonomická interpretace. V neposlední řadě jsou vzájemně porovnány charakteristické vlastnosti zkoumaných ekonomik představovaných ověřenými modely. Následuje pak kvantifikace růstu souhrnné produktivity faktorů (SPF) pomocí duálního přístupu k růstovému účetnictví. I když se ekonomiky zemí Visegrádu zdají být velmi podobné, výsledky ukazují, že ekonomický růst pramení z různých zdrojů. SPF a technologie je hlavní příčinou růstu v České republice, naopak v Polsku a Slovensku hraje důležitější roli akumulace výrobních faktorů. Maďarsko je pak zemí, ve které jsou zdroje růstu ekonomiky rozděleny rovnoměrně.

Závěr této části tvoří identifikace strukturálních změn kauzálních relací ekonomiky prostřednictvím odhadu vývoje časově proměnných parametrů. Třetí část (***Inovační výkonnost a konkurenceschopnost***) vychází z toho, že konkurenceschopnost je logicky spojována s tvorbou inovací, které jsou považovány za rozhodující předpoklad pro získání konkurenční výhody. S nástupem fenoménu znalostní ekonomiky roste poptávka i po odpovídajících analýzách orientovaných na národní a regionální úroveň. Proto je v této komparační studii věnován prostor regionální úrovni hodnocení konkurenceschopnosti. Hodnocení regionální konkurenceschopnosti na základě pozičních, strukturálních a institucionálních analýz nepochybně představuje významný zdroj informací jak z pohledu tvorby rozvojových plánů firem, tak zejména z pohledu tvorby regionálních a hospodářských politik.

• **Konkurenční schopnost podniků**

Druhá studie shrnuje výsledky empirického šetření konkurenční schopnosti podniků se sídlem v České republice. Publikace je členěna do tří částí. Součástí publikace je příloha uvedená na CD. První část je zaměřena na ***metodická východiska empirického šetření*** a zevrubnou analýzu průběhu jeho realizace. V návaznosti na předchozí etapy řešení jsou v této části shrnuty hlavní zásady metodického přístupu, včetně formulace předpokladů jeho úspěšné aplikace i upozornění na některá úskalí sběru informací a jejich vyhodnocení. Je zde formulována základní hypotéza a hlavní cíl výzkumu. Dále jsou uvedeny a zhodnoceny hlavní informační zdroje předmětného empirického šetření. Pozornost je věnována především dotazníku, který je hlavním nástrojem sběru dat. Těžiště publikace tvoří část druhá prezentující ***výsledky primární analýzy*** dat získaných ze 432 podniků, které byly do empirického šetření a jeho vyhodnocení zahrnuty. Členění této části na jednotlivé kapitoly odpovídá členění jednotlivých sekcí dotazníku. Každá z kapitol obsahuje vyhodnocení jedné ze sekcí. Jde o sekci A – Faktory konkurenceschopnosti podniku, sekci B 1. – Souhrnná část, sekci B 2. – Vlastníci, majetek, sekci B 3. – Zaměstnanci, sekci B 4. – Odběratelé, zákazníci, sekci B 5. – Dodavatelé a sekci B 6. – Společenská odpovědnost, kodexy, certifikáty. Výsledky primární analýzy jsou prezentovány jednotným způsobem, jednotlivé kapitoly mají shodnou strukturu. Člení se na kapitoly druhé úrovně, z nichž každá se váže k jedné otázce. Rovněž členění těchto kapitol na kapitoly třetí úrovně je provedeno dle jednotných pravidel. Na třetí úrovni je nejprve vždy uvedena kapitola s názvem „Charakteristika otázky“ zachycující, v souladu s dotazníkem, přesný kód a text otázky a dále stručné informace o tom, co a jak se pomocí této otázky zjišťuje. Pokud je pro účely vyhodnocení odpovědi vytvořena nova proměnná, která v dotazníku není, je zde definována a vysvětlena. Další kapitola třetí úrovně s názvem „Charakteristika odpovědi“ obsahuje číselné údaje charakterizující frekvence odpovědí za analyzovaný soubor podniků jako celek v podobě standardizovaných tabulek a standardizovaných grafů a dále komentář stručně interpretující uvedené číselné a grafické informace. V rámci analýzy je celkový soubor dále členěn dle:

1. odvětví, a to buď v podobě hrubšího členění na zpracovatelský průmysl a stavebnictví, nebo v některých případech v podobě jemnějšího členění, kdy odvětví zpracovatelského průmyslu je dále členěno na 19 pododvětví (oddílů);
2. velikosti, a to na podniky s 50–99 zaměstnanci, se 100–249 zaměstnanci a s 250 a více zaměstnanci;
3. právní formy, a to na společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti.

Třetí část publikace je věnována prvním krokům ***formulace metodiky pro další etapu řešení***. Pozornost je zaměřena na metodickou přípravu vyhodnocení informací z primární analýzy výsledků empirického šetření s cílem nalezení faktorů ovlivňujících hospodářskou úspěšnost analyzovaných podniků.

PRACOVIŠTĚ CES:

Klíčovým výstupem pracovišť CES v roce 2007 je **Ročenka konkurenceschopnosti České republiky (analytická a statistická část)** publikovaná v knižní i elektronické podobě (web stránky a CD-ROM). Ročenka zahrnuje použité analytické metody výzkumu a podává přehled o jeho tématickém zaměření. Další dílčí výstupy výzkumu jsou uvedeny v seznamu publikací.

• Analytická část

První část analýzy **Růstová výkonnost a stabilita** je rozdělena do tří kapitol. První se věnuje růstové výkonnosti (měřené HDP a alternativními indikátory), reálné konvergenci ekonomiky a zdrojům růstu (trh práce, kapitál a souhrnná produktivita faktorů). Druhá kapitola zahrnuje vývoj poptávky, makroekonomickou stabilitu a vlivy přímých zahraničních investic na vnější rovnováhu. Třetí kapitola zkoumá nominální konvergenci ekonomiky a analyzuje její průběh pro hlavní výdajové složky HDP.

Růst a nabídková strana ekonomiky: Kapitola hodnotí růstovou výkonnost české ekonomiky v období let 2001–2006 v mezinárodním kontextu s využitím alternativních ukazatelů a proces reálné konvergence k průměrné ekonomické úrovni EU. Rozlišen je vliv reálného růstu HDP a vliv zlepšování směnných relací v obchodování se zahraničím na reálnou konvergenci. Na straně nabídky je kvantifikován příspěvek základních sektorů k růstu HDP a podle metody růstového účetnictví identifikován význam práce, kapitálu a souhrnné produktivity faktorů. Při analýze pracovního vstupu se analýza zaměřila na tradiční absolutní i relativní ukazatele (míry zaměstnanosti, nezaměstnanosti) i na přístup využívající údaje o pohybech na trhu práce (Beveridgeova křivka).

Poptávka a makroekonomické rovnováha: Kapitola se zabývá poptávkovou stranou ekonomiky, která je v kratším časovém horizontu určující pro ekonomický růst a pro vývoj makroekonomické rovnováhy. Zvláštní pozornost věnuje konečné spotřebě domácností a základním faktorům, které na její vývoj působily. U tvorby hrubého kapitálu je analyzována jeho dynamika, míra investic a jejich struktura. Hodnocení makroekonomické stability je založeno na vztahu domácí nabídky a poptávky a na vztahu národních úspor a domácích investic, který se odráží ve vnější ekonomické rovnováze. Při analýze platební bilance jsou zdůrazněny aspekty související s přímými zahraničními investicemi (dopady na salda běžného účtu platební bilance).

Nominální konvergence: Kapitola se vedle vlastního tématu nominální konvergence věnuje rovněž otázkám přijetí společné evropské měny. Zkoumání procesu nominální konvergence ukazuje na závislost mezi ekonomickou a cenovou úrovní. Analyzovány jsou oba kanály cenové konvergence, tj. inflační diferenciál a zpevňování nominálního kurzu měny. Je sledován odlišný průběh nominální konvergence pro ceny obchodovatelného a neobchodovatelného zboží a služeb, analyzován vývoj relativních cen jednotlivých výdajových složek HDP a kategorií výdajů na spotřebu domácností. Dále jsou hodnoceny dopady nominální konvergence na vývoj reálného efektivního měnového kurzu v případě dohánějících zemí v eurozóně a význam inflačních diferenciálů v zemích EMU.

Druhá část analýzy **Globalizace ekonomických toků** je rozdělena do dvou kapitol. První se věnuje charakteristikám internacionalizace produkce a obchodu, zejména podle hlediska technologické a faktorové náročnosti odvětví. Druhá kapitola se hodnotí faktory lokalizace přímých zahraničních investic, významu zahraničních podniků pro inovační aktivity v České republice a struktuře ekonomických imigrantů.

Globalizace obchodu a investic: Kapitola hodnotí pozici ČR v procesu globalizace obchodních a investičních toků. Podrobnější hodnocení zahrnuje proces internacionalizace produkce a obchodu a jeho strukturu z hlediska technologické a faktorové náročnosti. S pomocí jednotkových pracovních nákladů je ilustrováno oslabování nákladové konkurenceschopnosti ČR vůči ekonomicky méně rozvinutým konkurentům. Druhá část kapitoly je věnována pozici ČR, která je cílovou zemí přímých zahraničních investic, v rámci EU a zejména ostatních nových členských

zemí. Dále je podrobněji analyzována odvětvová struktura PZI v české ekonomice a dopady na produktivitu a hospodářský růst včetně problému duality domácího a zahraničního sektoru.

Faktory lokalizace zahraničních investic: Kapitola hodnotí faktory lokalizace kvalitativně náročných zahraničních investic, které se výrazně liší podle úrovně vyspělosti znalostní základny hostitelské ekonomiky. Při hodnocení konkurenční výhody v ČR a ostatních nových členských zemích EU jsou uvažovány důsledky fragmentace nadnárodního hodnotového řetězce, kdy jsou do různých zemí umisťovány jeho různé (kvalitativně odlišné) segmenty. Kvalita faktorového vybavení (faktorová intenzita) ve vazbě na úroveň technologických schopností tak ovlivňuje hloubku motivací přílivu zahraničních investic jako (potenciálně) významného zdroje technologického transferu. K významným faktorům lokalizace patří rovněž kvalita institucionálních podmínek.

Třetí část analýzy **Konkurenceschopnost** je rozdělena do tří kapitol. Nejprve je hodnocena pozice ČR podle komplexních ukazatelů konkurenceschopnosti v alternativních pojetích makro a mikroekonomické úrovně. Následují dvě strukturální hlediska, a to odvětvová a regionální, která umožňují hodnocení výkonnostních a kvalitativních charakteristik vybraných odvětvových skupin průmyslu a služeb, resp. krajů ČR. Srovnání je provedeno podle dosažené úrovně a podle změny v čase.

Komplexní hodnocení konkurenceschopnosti: Komplexní přístupy k hodnocení konkurenceschopnosti zahrnují nejprve soubor strukturálních ukazatelů vytvořených v návaznosti na plnění tzv. Lisabonských cílů. Druhé pojetí je založeno na metodice Světové banky s důrazem na pilíře znalostní ekonomiky ve zdravém institucionálním rámci. Hodnocení uzavírají výsledky publikované v ročenkách konkurenceschopnosti Světového ekonomického fóra a Mezinárodního institutu pro rozvoj managementu. Pozice České republiky je srovnávána s Finskem (jako příkladem nejúspěšnější znalostně založené ekonomiky v EU, která v nedávné minulosti prošla zásadní strukturální transformací) a s průměry za dostupné členské země (resp. za původní patnáctku).

Konkurenceschopnost odvětví: Pozice osmnácti odvětvových skupin rozlišených podle technologické a znalostní náročnosti je hodnocena podle hledisek ekonomické výkonnosti s důrazem na její kvalitativní aspekty, a to na základě komplexního souboru dílčích strukturálních ukazatelů (produktivita práce, výdaje na výzkum a vývoj, podíl kvalifikovaných zaměstnanců, exportní výkonnost, podíl podniků pod zahraniční kontrolou). Na jejich základě je vytvořen souhrnný indikátor konkurenceschopnosti, který stanovuje pozici daného odvětví vůči ostatním v české ekonomice. S využitím údajů ze symetrických input-output tabulek jsou rovněž identifikovány významné meziodvětvové vazby. Doplnující hledisko hodnocení zahrnuje charakteristiku struktury odvětví (resp. odvětvové skupiny) podle jeho nejvýznamnějších subjektů.

Konkurenceschopnost regionů: Hodnocení regionální konkurenceschopnosti vychází z identifikace tří jejích klíčových složek: ekonomické a inovační výkonnosti a kvality života. Nejprve je srovnána výsledná pozice regionů ČR podle těchto tří hledisek a jejich souhrnu a dynamika její změny oproti výchozímu období roku 2001. Specifická pozornost je v rámci inovační výkonnosti věnována významu přímých zahraničních investic a jejich dopadu na trh práce (hodnocenému v rámci ukazatelů ekonomické výkonnosti). Po vstupním mezikrajovém srovnání jsou podrobněji prezentovány výkonnostní charakteristiky na úrovni jednotlivých krajů v relaci k průměru ČR. Uvedeny jsou dále dvě případové studie hodnocení kvalitativně založené konkurenceschopnosti pro Karlovarský a Pardubický kraj založené na terénním šetření.

Čtvrtá část analýzy **Institucionální kvalita** zahrnuje dvě kapitoly. První zahrnuje komplexní hodnocení kvality správy s důrazem na pozici ČR ve vztahu k principům tzv. lepší regulace. Podrobněji jsou analyzovány zdroje a důsledky korupce jako nejzávažnějšího problému institucionálního prostředí v ČR. Druhá kapitola se podrobněji zabývá hodnocením podmínek

podnikání v České republice v širším mezinárodním srovnání v rozdělení na deset klíčových oblastí podle metodologie Světové banky.

Kvalita správy: Kapitola komplexně hodnotí kvalitu institucionálního prostředí nejprve podle metodologie Světové banky, která umožňuje srovnání v čase i mezi zeměmi. Za klíčovou podmínkou efektivnosti podniků i trhů i poklesu úrovně korupčnosti je považováno dodržování principů lepší regulace (proporcionalita, odpovědnost, konzistence, transparentnost, cílovost). O jejich uplatnění usiluje rovněž reforma veřejné správy v České republice v návaznosti na výsledky programu SIGMA. Základním předpokladem jejího úspěchu je kvalita byrokracie a minimalizace regulační zátěže zejména pro podnikatele. Její rozsah dokumentují i výsledky provedeného terénního šetření. Při hodnocení korupce je vedle standardního ukazatele jejího vnímání použita i analýza korupčnosti institucí a sektorů a odhad jejích nákladů.

Podmínky podnikání: Kapitola analyzuje podmínky podnikání v ČR na základě srovnávací metodiky Světové banky podle deseti hledisek podstatných pro dynamický a dlouhodobý rozvoj podnikání (World Bank, 2006). Těmito hledisky jsou podmínky zahájení podnikání, udělování (stavebních) povolení, regulace zaměstnávání, registrace vlastnictví (nemovitosti), získávání úvěru, ochrana investorů (akcionářů), platby daní, zahraničně obchodních operací, vymahatelnosti smluv a ukončení podnikání. Hodnocení země podle každého z uvedených hledisek je založeno na srovnání souvisejících právních předpisů, délky a nákladnosti soudních a správních procedur. Srovnání je provedeno vůči průměru EU a členským zemím, které dosahují nejlepší výsledky. Výsledky jsou porovnány s aktuálním vývojem legislativy v ČR a názory podnikatelů na sledované problémy.

Pátá část analýzy **Inovační výkonnost** je rozdělena do tří kapitol. První kapitola zahrnuje hodnocení vstupů a výstupů inovační výkonnosti podle základních sektorů národního inovačního systému. Druhá kapitola se zaměřuje na charakteristiky inovační výkonnosti podniků a její efekty a překážky a nejnovější iniciativy v oblasti inovační politiky na úrovni EU. Třetí kapitola se věnuje charakteristikám rozvoje podnikové informatiky v České republice v kontextu její pozice v globálních trendech rozvoje informační společnosti.

Vstupy a výstupy inovační výkonnosti: Kapitola klíčové aspekty národního inovačního systému, a to podle jeho vstupů (včetně jejich strukturálních charakteristik), specifických infrastrukturních předpokladů a výstupů (vědecké a technické výkonnosti). Finanční a lidské zdroje ve výzkumu a vývoji jsou hodnoceny podle sektorového, regionálního a odvětvového hlediska. Specifická pozornost je věnována podnikovému výzkumu a vývoji jako klíčovému zdroji inovační výkonnosti a rovněž vazbám mezi podnikovým sektorem a akademickou vědou. Hodnocení vědecké a technické výkonnosti zahrnuje bibliometrickou analýzu a patentovou statistiku a diskusi k problematice ochrany práv duševního vlastnictví. Podrobněji jsou charakterizovány klíčové zdroje a problémy financování výzkumu a vývoje.

Inovační výkonnost podniků: Kapitola hodnotí klíčové aspekty inovační výkonnosti podniků v ČR zejména s využitím posledního kola terénních šetření CIS. Podrobněji jsou sledovány typy inovací (včetně netechnických), inovačních aktivit, jejich efekty a překážky. Pozornost je věnována rovněž rozsahu a typu kooperace při realizaci inovačních aktivit a významu alternativních informačních zdrojů. Komplexnější pohled na inovační vstupy a výstupy představuje hodnocení struktury zaměstnanců podle převažujících modelů učení a jejich významu pro charakter inovačnosti. Následuje přehled iniciativ v oblasti podpory inovační politiky na úrovni EU z poslední doby s podrobnějším hodnocením aktuálně otevřené diskuse k dosavadním zkušenostem a budoucnosti Evropského výzkumného prostoru.

Informační společnost a podniková informatika: Kapitola analyzuje kvalitu podnikové informatiky v kontextu informační společnosti. Prezentovány jsou rovněž rozhodující trendy v informatice a změny na českém ICT trhu, zejména v oblasti podnikových aplikací. Kvalita podnikové informatiky je hodnocena v souvislosti s dopady na konkurenceschopnost a zvyšování

výkonnosti řízení. Hodnocení se zaměřuje na analýzy a plánování komplexně pojatých efektů informatiky s cílem formulovat základní principy řízení v oblasti efektů ICT, tj. vymezit kategorie efektů a jejich zdrojů na straně jedné a možnosti jejich uplatnění vzhledem k velikosti a typům podniků a procesům řízení na straně druhé. Hodnocení je opřeno o výsledky vlastních podnikových šetření.

- **Statistická část**

První kapitola statistické ročenky zahrnuje charakteristiky **ekonomické výkonnosti a stability** (včetně vnějších ekonomických vztahů). Jejich výběr byl volen tak, aby dávaly ucelenou představu o makroekonomickém vývoji České republiky ve srovnání s ostatními zeměmi EU. Důraz byl kladen na ukazatele růstové výkonnosti a makroekonomické rovnováhy, jejichž vývoj souhrnně odráží především kvalitativní faktory podmiňující konkurenceschopnost národních ekonomik. Kapitola je rozdělena do čtyř částí:

(1) růstová výkonnost – zahrnuje růst HDP a na něm závislou ekonomickou úroveň země (vyjádřenou HDP na obyvatele), základním růstovým faktorem je produktivita práce, jejíž vývoj do značné míry vysvětluje ekonomický růst, **(2) práce, mzdy a ceny** – vývoj zaměstnanosti a nezaměstnanosti ukazuje využití dostupných lidských zdrojů v ekonomice, růst mezd a cen ovlivňuje životní úroveň obyvatelstva i makroekonomickou rovnováhu a procesy nominální konvergence, **(3) poptávka a stabilita** – na vývoji domácí poptávky (spotřeba a investice) a na vzájemném vztahu investic a úspor závisí makroekonomická rovnováha země, která je ovlivněna i vývojem veřejných rozpočtů a vytvářením rozpočtových schodků, které se kumulují ve veřejný dluh, **(4) vnější vztahy** – jsou charakterizovány dynamikou růstu vývozu a dovozu zboží a služeb, bilancí běžného účtu platební bilance a přílivem přímých zahraničních investic, ve vývoji směnných relací a reálného efektivního měnového kurzu se odráží konkurenceschopnost země v zahraničním obchodu.

Podrobnější **strukturální analýza** české ekonomiky umožňuje specifikovat konkurenceschopnost podle odvětvové a regionálního hlediska – tj. jak se jednotlivá odvětví a regiony (na úrovni krajů) podílejí na celkovém výkonu ekonomiky. Soubor dílčích strukturálních ukazatelů by měl pomoci hledat odpověď na otázku, do jaké míry je konkurenční výhoda odvětví, resp. regionů založena na kvalitativních faktorech, a které to jsou.

Odvětvové ukazatele lze rozdělit do několika okruhů: **(1) ekonomická výkonnost a produktivita** – zahrnuje úroveň a dynamiku produktivity práce, podíl přidané hodnoty na produkci odvětví a multiplikátor produkce jako míra schopnosti multiplikovat poptávkové impulsy, **(2) internacionalizace produkce a spotřeby** – zahrnuje ukazatele vývozní výkonnosti a pronikání dovozu vyjadřující míru otevřenosti vůči vnějšímu světu, podíl vývozu a dovozu jako relativní saldo obchodní bilance odvětví a intraodvětvový obchod signalizující míru zapojení do nadnárodního produkčního řetězce, **(3) zaměstnanost a pracovní náklady** – vývoj zaměstnanosti ukazuje, do jaké míry má dynamika produkce extenzivní charakter, úroveň a tempo růstu jednotkových pracovních nákladů je významnou charakteristikou cenové konkurenceschopnosti, naopak podíl zaměstnanců s vyšší kvalifikací aproximuje kvalitativně založenou konkurenční výhodu, **(4) věda, výzkum a inovace** – ukazatele vyjadřují konkurenční výhodu založenou na investicích do výzkumu a vývoje a využití výzkumných pracovníků v odvětví a na inovační výkonnosti jako podílu tržeb z inovovaných produktů, **(5) investice a kapitál** – zahrnuje ukazatele vyjadřující podíl podniků pod zahraniční kontrolou na přidané hodnotě a míru financování tvorby fixního kapitálu přílivem přímých zahraničních investic a dále náročnost odvětví na kapitálovou vybavenost vyjádřenou kapitálovým koeficientem.

Druhé hledisko strukturální konkurenceschopnosti představuje **regionální ekonomická a inovační výkonnost**, kterou doplňují vybrané ukazatele regionální kvality života (sociální a ekologické): **(1) regionální ekonomická výkonnost** – zahrnuje ekonomickou úroveň a reálný růst determinované zejména produktivitou práce a investiční aktivitou a promítající se do míry nezaměstnanosti, **(2)**

regionální inovační výkonnost – se soustřeďuje na potenciál technologického transferu v podobě přímých zahraničních investic a znalostní náročnosti přidané hodnoty průmyslu a služeb, dále na vlastní aktivity výzkumu a vývoje jako klíčový zdroj inovační výkonnosti a kvalitu lidských zdrojů z hlediska kvalifikace a podnikavosti, **(3) regionální kvalita života** – je přiblížena vybranými charakteristikami přitažlivosti regionu pro migrující obyvatele (včetně cizinců), dále střední délkou života obyvatelstva a demografickou zátěží starší populace a charakteristikami životního prostředí a bezpečnosti.

Druhá kapitola ročenky hodnotí charakteristiky **institucionální kvality**, kterým je věnována rostoucí pozornost při objasnění dlouhodobé ekonomické výkonnosti, a to v rozlišení makro a mikroekonomické úrovně. Zvláště v méně rozvinutých zemích jsou připisovány problémy dlouhodobě nízkého tempa ekonomického a sociálního rozvoje do značné míry špatně fungujícímu institucionálnímu rámci. Problémy institucionální kvality se však dosud projevují i v nových členských zemích Evropské unie a v jejich rámci v zemích tranzitivních, Kapitola je rozdělena do tří částí:

(1) kvalita správy – je hodnocena souhrnnými ukazateli kvality veřejné správy a souvisejícího alternativního pojetí kvality veřejných institucí a dále dílčích indexů ekonomické svobody a korupce, **(2) efektivnost podniků a trhů** – zdůrazňuje dílčí (mikroekonomické) hledisko institucionální kvality, a to při hodnocení efektivnosti produktových trhů, trhu práce a finančních trhů, a na podnikové úrovni při hodnocení kvality podnikové správy, **(3) podmínky podnikání** – jsou sledovány prostřednictvím deseti hledisek (rozdělených do tří skupin) podstatných pro dynamický a dlouhodobý rozvoj podnikání.

Třetí kapitola ročenky hodnotí vstupy, výstupy a efekty **inovační výkonnosti**, klíčového faktoru dlouhodobé růstové výkonnosti a kvalitativně založené konkurenční výhody. Zdroje vynakládané na zvýšení inovační výkonnosti odrážejí její význam jako dlouhodobé politické priority i úroveň ekonomického rozvoje. Zvyšování inovačních vstupů musí být současně provázeno důrazem na efektivnost jejich využití, tedy na dosahování odpovídajících výstupů a jejich ekonomických a společenských přínosů. Kapitola je rozdělena do šesti částí:

(1) znalostní konkurenční výhoda – je sledována prostřednictvím vybraných souhrnných ukazatelů konkurenční schopnosti, indexů lidského rozvoje, znalostní ekonomiky, přílivu (a potenciálu přílivu), přímých zahraničních investic a souhrnného inovačního indexu, **(2) zdroje pro výzkum a vývoj** – charakterizují finanční a lidské zdroje pro realizaci výzkumných aktivit podle jejich celkové úrovně a klíčových strukturálních hledisek, které přibližují základní charakteristiky národních inovačních systémů, **(3) vědecké a technické aktivity** – hodnoceny podle ukazatelů mezinárodně srovnatelné bibliometrické a patentové statistiky a dále s využitím údajů o technologicky náročných vývozech, obchodu s technologiemi a komplexním ukazatelem technologické připravenosti založeným na výsledcích expertního šetření, **(4) inovační vstupy a prostředí** – charakterizují specifické předpoklady, které podporují kvalitativně založený rozvoj inovační výkonnosti, zejména kvalitu podnikového prostředí a jeho vědecko-výzkumných aktivit a využití nástrojů rizikového financování, **(5) inovační aktivity** – jsou sledovány prostřednictvím komplexních ukazatelů a s využitím výsledků šetření podnikových inovací, které přibližují rozsah a klíčové charakteristiky inovačních aktivit, **(6) informační společnost a technologie** – jsou charakterizovány zejména podle ukazatelů relativního významu výdajů na informační a komunikační technologie, souboru specifických ukazatelů jejich využití a dostupnosti a podle souboru hledisek síťové připravenosti.

PRACOVÍŠTĚ NOZV:

Hlavním výstupem byla společná publikace s CES-VŠEM – Ročenka konkurenceschopnosti České republiky 2006–2007. NOZV je autorem části Kvalita lidských zdrojů v Analytické a Statistické části publikace. Zkrácená verze analytické části byla přeložena a publikována na CD pod názvem The Competitiveness Yearbook Czech Republic. Ostatní výstupy NOZV jsou uvedeny v Dosažených výsledcích. Analýza Kvalita lidských zdrojů je rozdělena do tří kapitol. První kapitola je věnována otázkám celoživotního učení. Zabývá se postavením ČR v rámci EU-27 z hlediska vzdělávání dospělé populace. Na základě výsledků šetření realizovaných v ČR jsou analyzovány bariéry účasti v dalším vzdělávání a vzdělávání v inovačních podnicích. Druhá kapitola je zaměřena na dostupnost lidských zdrojů pro znalostní ekonomiku. Je analyzována struktura zaměstnanosti ve znalostně náročných odvětvích a profesích, míra mzdové diferenciace ve vazbě na úroveň dosaženého vzdělání a vykonávanou profesi. Součástí této kapitoly je také zkoumání internacionalizace národních systémů terciárního vzdělávání. Třetí kapitola se zabývá problematikou kvality lidských zdrojů v krajích ČR. Jsou zde postíženy rozdíly ve vzdělanostní úrovni populace, v kvalifikační náročnosti pracovních příležitostí a vybrané aspekty flexibility lidských zdrojů. První kapitola Celoživotní učení v první části analyzuje účast dospělé populace na vzdělávání ve vazbě na postavení na trhu práce, pohlaví a profesi. Pozornost je věnována neformálnímu vzdělávání. Jsou zkoumány rozdíly v hodnotách vybraných ukazatelů ve vztahu k zemím a k průměru EU-27. Druhá část je věnována analýze bariér účasti na dalším vzdělávání v ČR. Na základě výsledků dotazníkového šetření populace ve věku 25–64 let jsou identifikovány nejvýznamnější důvody neúčasti podle věku, vzdělání, profese, místa bydliště a příjmové kategorie. Faktorová analýza umožnila vymezit v rámci populace skupiny, které se ve vztahu k dalšímu vzdělávání liší svými postoji a charakterem bariér. Třetí část se zaměřuje na komparativní analýzu ochoty podniků lokalizovaných v jednotlivých zemích EU-27 investovat do rozvoje svých zaměstnanců. Je také zkoumáno, jak podniky v ČR vnímají vliv lidských zdrojů na inovační aktivity a jak inovační podniky přistupují k zabezpečování kvalifikačního růstu zaměstnanců. Druhá kapitola Lidské zdroje pro znalostní ekonomiku je rozčleněna do tří částí. První se zabývá strukturou zaměstnanosti ve znalostně náročných profesích. Patří sem zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci (KZAM 1), vědečtí a odborní duševní pracovníci (KZAM 2) a techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci (KZAM 3). Je zkoumán pohyb zaměstnanosti v kvalifikačně náročných odvětvích (v technologicky vysoce náročných odvětvích zpracovatelského průmyslu, ve znalostně náročných odvětvích služeb) a v sektoru ICT. Pozornost je věnována rovněž míře nesouladu mezi kvalifikací pracovníků a náročností profese, kterou vykonávají. Druhá část obsahuje analýzu mezd ve vztahu k dosažené úrovni vzdělání (základní, střední, vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání). Jsou zkoumány také mzdové rozdíly uvnitř těchto vzdělanostních skupin. Je porovnávána diferenciace mezd podle kvalifikační náročnosti odvětví v ČR a v průměru zemí EU. Třetí část se zaměřuje na otázky spojené s internacionalizací terciárního vzdělávání. Jsou postíženy rozhodující faktory tohoto procesu. Otevřenost národních systémů terciárního vzdělávání je charakterizována prostřednictvím počtu zahraničních studentů a počtu studujících v zahraničí. Jsou uvedeny také výsledky šetření názorů akademických pracovníků týkajících se zahrnutí studia v zahraničí jako povinné součásti vzdělávacích programů. Třetí kapitola Kvalita a flexibilita lidských zdrojů v regionech ČR se skládá ze tří dílčích částí. První se zabývá vzdělanostními charakteristikami lidských zdrojů v krajích ČR, zejména vzdělanostní strukturou, vzdělanostní mobilitou a počtem studujících v terciárním vzdělávání a mírou účasti dospělých na dalším neformálním vzdělávání. Druhá část zkoumá zaměstnanost v technologicky náročném zpracovatelském průmyslu, ve znalostně náročných službách a v ICT sektoru. Je sledován podíl zaměstnanosti v kvalifikačně náročných profesích na celkové zaměstnanosti v kraji. Poslední část se zabývá rozdíly v míře podnikání v

jednotlivých krajích. Jsou vyhodnoceny ukazatele charakterizující podíl podnikatelů na celkové zaměstnanosti, podíl podnikatelů na zaměstnanosti ve vybraných sektorech ekonomiky kraje a vzdělanostní strukturu podnikatelů. Flexibilita zaměstnanosti je analyzována na základě ukazatelů částečných pracovních úvazků. V této souvislosti je také zkoumána závislost mezi mírou nezaměstnanosti daného kraje a podílem částečných úvazků. Dále je využito ukazatelů podílu osob vykonávajících druhé zaměstnání ve vybraných odvětvích a profesních skupinách. Statistická část Kvalita lidských zdrojů prostřednictvím osmnácti ukazatelů identifikuje vývoj postavení ČR v rámci EU-27 v následujících čtyřech oblastech - Kvalifikace a dovednosti obyvatelstva, Účast na vzdělávání, Výdaje na vzdělávání a Lidské zdroje pro rozvoj technologií.